

146
Kapitel
Smärta

Swenne både märkwärldiga och
nöjsamma

Historier.

Den Första:

om

Jungfrun med Krufan.

Den Andra:

om

Rike Pehr Krämare.

Helsingfors, H. G. Erbe's förlag.

N:o 41 Unionsgatan.

Jungfrun med Krukan.

I det berömda Klostret St. Just, beläget i en liden dal uti Spanien, i närheten af Portugisiska gränsen, till hwilket Kessär Carl 5:te, som bekant är, drog sig tillbaka efter att hafwa affagt sig thronen, är en Staty: "Jungfrun med Krukan", till hwilken följande historia sluter sig.

År 1780, eller ännu något sednare, stod i grannskapet af Klostret ett präktigt Slott och en wacker landtmans boning. I Slottet bodde en wacker, ung man, don Manuel, och i bondhuset en wacker flicka, wid namn Marica. Don Manuel war på engång adelsman, konstnär och lärd, hwilket, likasom på andra ställen, är sällsynt i Spanien; synnerligast utmärkte han sig genom den färdighet, hwarmed han handterade messeln. En afton hade Marica varit så olycklig att uppehålla sig något för länge wid brädden af den flod, hwarifrån hon dagligen hemtade watten; hon tog krukan, som hon långsamt fyllt, lyftade den med darrande hand på sitt wackra hufwud, och återwände hem, under det hon sakta sjöng på en wisa. Nu är ett Spanskt ordspråk som säger, att när en ung flicka suckar, kommer straxt en ung man och tröstar henne. Ordspråket gick också här riktigt i fullbordan: Marica suckade, och don Manuel stod plötsligen framför henne; men den unga flickan blef så förskräckt wid denna syn, att hon släppte krukan, som gick i stycken. Treenne månader efter detta första möte wågade Manuel att föreställa den wackra Marica för sin fader och sin familj, med den bön att få henne till hustru; men hans stolte fader afwisade honom. Då hotade Manuel att uppoffra sin rang, sitt stånd och sin framtid för bondflickans egande; men hans fader befallde tjenarne att med

wåld föra flickan från Slottet. Manuel följde den älskade och de beslöto att bulta på en annan dörr, nemligen på bondens. Maricas gamle fader spratt upp som en tiger och svarade: "Rikedomen gifter sig icke med armodet, den Spanska granden icke med bondeståndet. Denne unge herre will förföra dig, mitt barn; gå er wäg, don Manuel, och blif hwad du är, en adelsman! och du, min dotter, blif hwad din mor war, en hederlig bondes hustru".

Den faderliga makten är i Spanien obegränsad; bonden dömdo följaktligen sin dotter till att klaga och gråta inom sin bonings tränga rum, under det byns stolte herre inspärrade sin son i Slottets pragtgemåker. Följderna af denna grymhet läto icke länge wänta på sig. En dag stirrade Manuel omkring sig, utan att känna någon och började tala osammanhängande ord; han hade på engång förlorat sina ögons ljus och sitt förstånd. Från detta ögonblick tillät den stolte slottsherren den försmäddas Marica att wistas i den älskades närhet, och hon blef hans ofskiljaktiga wäninna, hans sjukwatterska, ledsagarinna och skyddsengel. Den olycklige uttalade ej andra ord än "min fader!" "Marica!" — allt annat hade han glömt. Sålunda tillbragte han öfwer ett år, då han började återså något af sin syn och kärlek för konsten. Han instängde sig i sitt rum och arbetade oupphörligt. Med möda lyckades det en gång Marica och Manuels gamle fader att inkomma och dölja sig i arbetsrummet. Den wansinnige satte sig framför en staty, från hwilken han astog ett groft förhänge, som han betraktade med hänryckt kärlek. Statyn föreställde en flicka, som frapperande liknade den wackra Marica; hon hade, likom Marica, en kruka på hufwudet, då Manuel första gången såg henne. Marica kunde icke längre lägga band på sina känslor; hon framträdde,

klappade den stackars wansinnige ömt på apeln och frågade gråtande, hwad han med mejseln gjorde på statyn. "Sag arbetar!" — "Hwad är denna flicka?" — "Jungfrun med kränan!" — "Är det icke din älskade — i marmor?" — "I marmor?" frågade konstnären; "hon har lif i sina ögon och blod i sina ådror. Men jag är ännu ej nöjd; huru flitigt jag också arbetar, blifwer hon dock ständigt orörlig. . . hon är ännu icke lefwande; jag måste beständigt wänta".

Följande dagen begaf Marica sig ensam till don Manuels arbetsrum, lät borttaga statyn och ställde sig i dens ställning på samma plats. Kort derefter inkom Manuel och framträdde till sitt arbete, som han wille gifwa lif och rörelse; han framtog mejseln, med hwilken han ännu wille göra några förbättringar på sitt werk; han lyftade redan werktuget för att dermed beröra jungfruns barm, då Marica förskräckt fattade hans hand.

"Hwilken lycka!" utropade Manuel; "hon rörer sig, hon är färdig".

Statyen nedgick från piedestalen.

"Hon går!" utropade han, högeligen glad och lycklig.

Hon såg småleende på honom.

"Hon ser på mig! hon småler emot mig! hon känner mig!" jublade den wansinnige.

Marica sade till honom: "Manuel!"

"Min Gud!" svarade han, "hon talar, hon kallar mig wid namn, hon älskar mig!"

Statyen gick emot honom, och han wof tillbaka till den aflägsnaste vrå i rummet; derpå föll han af ångest och förfäran på knä; hans anletsdrag blefwo fruktansvärda, kallswetten betäckte hans panna; hans ögon tillflötos och öppnades, hans läppar rödde sig, så det war en sasa. Då nedböjde den lefwande bil-

den sitt wackra hufwud till honom och tryckte sina läppar på den älskades panna och plötsligen utropade Manuel efter denna warma kyss, med glädje och ångest: "Marica! Marica!" och störtade emot henne, slöt henne i sina armar, lifsom om han fruktade att hans skatt kunde blifwa honom beröfwad; och nedföll wadmäktig på golfwet. Man fruktade att han skulle duka under för den swära skafningen, men ännu samma dag uppwaknade han lugu från sin wanmakt, klof och förälskad som förut. Han igenkände sin far och kyfste hans hand; han igenkände Marica och tryckte henne till sitt hjerta.

Denna förunderliga tilldragelse gjorde det största uppeende i Spanien; de fromma tillskrefwo den heliga jungfrun detta underwerk.

Några år sednare kom Manuels staty till Klostret St. Just. Marica war död och Manuel drog sig tillbaka till det berömda Klostret, för att begråta förlusten af sin älskade. Han lät föra bilden dit och fick således tillfälle att hwarje dag knäböja wid foten af en staty, som för honom war den heligaste och gudomligaste bild.

Rife Pehr Krämare.

Det war en gång en krämare, som war mycket rik. Han hette Pehr och kallades Rife Pehr Krämare. Han hade en enda dotter. Nära honom bodde en fattig torpare, som hade en enda son. Pehr Krämare blef spådd, att denna gossen skulle få hans dotter till äkta. "Det skall då inte ske", sade han för sig sjelf, och tänkte från den stunden beständigt på, huru han skulle kunna förhindra det.

Det hände en dag, att torparen war borta på arbete, och att hans hustru icke heller war hemma. Då gick Pehr Krämare in i deras stuga, tog det lilla barnet, som låg och sof, och lade det i en kista och satte kistan i strömmen, och såg med förnöjelse, huru strömmen tog den med sig. När nu kistan hann fram till en wattenqwarn, föll den ned under hjulet och kom det att stanna. När mjölnaren märkte att qwarnen stannade, förundrade det honom, och han gick ner, för att tillse, hwad som kunde wälla det. När han nu kom ned, blef han icke litet förwånad, då han fann en liten kista under hjulet; men han blef dock ännu mera förwånad och häpen, när han öppnade den och fann ett litet barn ligga ofskadadt deri. Han tog barnet och beslöt uppfostra det.

Nu hände det, sedan flera år woro förflutna, att Rike Pehr Krämare kom till mjölnaren, som berättade denna händelse och visade honom den flinke gossen, som han uppfödt. Då bad Rike Pehr Krämare, att han skulle få den gossen i sin tjenst, och skickade honom till sin hustru med ett bref, hwari krämaren befäller henne, att så snart gossen framlemnat brefwet, skulle hon uppelda bakugnen och fasta gossen in i den. Så hände det sig, att när gossen war nära krämarens hus, mötte han en prest, som tyckte wäl om honom och gaf sig i tal med honom. Då gossen förtäljt för honom huru underligt det med honom tillgått, kom det presten så före, som om gossen wore det barnet, som det stackars torparefolklet förlorat, och det föll honom i sinnet, att han borde bryta brefwet och se hwad det kunde innehålla. När han nu läst det, blef han underlig till mods och wiste ej rätt hwad han skulle göra; men när han en stund betänkt sig, ref han sönder Rike Pehr Krämares bref och skref ett annat i dess ställe, hwari

han förmanade krämarens hustru, att wårda sig om gossen och wara mot honom, som om det wore hennes eget barn.

När nu Pehr Krämare kom hem och såg gossen lefwa, förundrade det honom; men hustrun berättade huru allt tillgått. Då blef Pehr Krämare sorgsen till finnes, och gick till presten och lofwade wara mån om barnet; men han tänkte annat i sitt hjerta. När nu en tid hade gått, skickade han gossen till en Sätte och sade: "Nu skall du gå och hemta mig fyra här af Sättens skagg, och gör du det inte, skall du mista lifwet". Detta war ett swårt ärende för gossen, och lång wäg hade han att gå, för han skulle gå genom tre Konungariket, innan han kom dit, der Sätten bodde. Han tog likwäl mod till sig och började sin wandring.

När han kom till den första Konungagården och natten började gå hårdt på, bad han, att han måtte få blifwa qwar der öfwer natten. Der fick han höra, att i Konungens trädgård stod ett träd, som alltid för burit guldbäpplen, men nu förlorat sin kraft, och att Konungen lofwat en stor belöning åt den, som kunde laga så, att det bar guldbäpplen igen.

Så gick han vidare och kom till den andra Konungagården, och bad, att han måtte der få nattherberge. Här fick han höra huru wattenet i en helstunn hade förlorat sin kraft, och att en stor belöning war utlofwad åt den, som kunde skaffa wattenet sin rätta kraft igen.

Så gick han vidare och kom till den tredje Konungagården, då solen war nedgången, och bad att få wara der öfwer natten. På den Konungagården war en stor sorg deröfwer, att twenne Prinsar förswunnit, och ingen kunde skaffa Kungen bested på hwat

de tagit vägen, fastän en stor belöning war lofwad den som det kunde.

Så gick han vidare och kom till en flod, der twenne qwinnor sutto wid en färja och förde honom öfwer. När de woro komna ut på floden, förtäljde de, att de woro twenne förtrollade Prinsessor, att de ej kunde, så gerna de wille, nånfin lemna färjan, och de lofwade en rik belöning åt den, som kunde hjälpa dem derifrån.

När nu gossen kommit till andra stranden gick han till Tättens kula; men Tätten war sjelf borta. I kulan satt en qwinna, som tog wänligt emot honom. För henne berättade han sitt ärende, och den sorgen, som war på de tre Konungagårdarne och hos de qwinnor, som förde färjan. Hon fann wälbehag i gossen och lofwade hjälpa honom; men sade, att det också kunde hända, att han miste sitt lif. Gossen tog sig mod till och sade, att han wille waga allt, endast han kunde få sitt ärende uträttadt.

När solen war nedgången, kom Tätten in i sin kula; men gossen hade gömt sig under sängen. "Här luftar kristet blod", sade Tätten; men qwinnan swarade, att hon skurit sig i handen. När nu Tätten gått till sängs, beddes qwinnan af honom, att hon måtte få ligga wid hans sida. Då han fallit i sömn, ryckte qwinnan ett hår af hans skägg. "Swad war det?" ropade Tätten. — "Sag drömde", sade hon, att på en Konungs gård hade ett träd, som bar guldäpplen, förlorat sin kraft, och att de förjde deröfwer, efter ingen wiste, huru det skulle kunna hjälpas". — "Der ligger ett mördadt barn begrafwet, och när det kommer bort, blir trädet som förr", sade Tätten, och föll i sömn igen. När en stund war gången, ryckte qwinnan det andra håret af hans skägg. "Swad war det?" ropade Tätten, — "Sag drömde", sade hon . . .

"Det war då ett ewigt drömmande", swarade Tätten; "men hwad drömde du?" — "Sag drömde", sade hon, "att wid en Konungs gård war en brunn, der alla sökt och funnit helsan; men att den nu hade förlorat sin kraft, och att ingen wiste, huru watten skulle få sin kraft igen". — "Der blef en soldat nedkastad i brunnen; när han tages upp, blir watten lika kraftigt igen", swarade Tätten och somnade in. Länge warade ej hans djupa sömn, förr än qwinnan åter tog sig driftighet till och ryckte det tredje håret af hans skägg. "Swad war det?" sporde Tätten, förgrummad. — "Sag drömde", swarade qwinnan. — "Det war då ett ewigt drömmande", röt Tätten; "men hwad drömde du?" — "Sag drömde", sade hon, "att på en Kungsgård twenne Prinsar blifwit bortröfwade, och att Konungen och Drottningen ej hade rö hvarken natt eller dag för sin swära sorg; att de sökte och allt deras folk sökte; men de kunde ej finna dem, och de wiste sig nu ingen råd". — "Hade de min kapp och förstode att slå med den tre gånger på de stora stenarne, som stå wid min port, skulle de snart få se Prinsarne komma fram", swarade Tätten och tog åter till att sofwa. Qwinnan dröjde en lång stund, innan hon wågade för sjerde gången wäcka Tätten; men tog sig ändtligen mod till och ryckte det sjerde håret ur hans skägg. — "Swad war det?" röt Tätten till och reste sig upp i sängen. — "Uå, jag olyckliga, som råfade drömma igen!" swarade den förskräckta qwinnan. — "Det war då ett ewigt drömmande! akta dig för att drömma mera!" sade Tätten i wredesmod: "men hwad war det du drömde?" — "Sag drömde, att de qwinorna, som i så många år fört färjan, woro ett par röfwade Prinsessor, och att de ej kunde blifwa befriade från färjan hur gerna de wille, och att de bitterliga förjde

och gråto deröfwer". — Förstode de sig på att, när de förde någon öfwer, springa upp på stranden, så snart de kommit fram, och wända färjan och säga: "Nu kan du sitta der så länge, som wi suttit der", så blefwo de befriade, och den de fört öfwer fick sitta der i stället", svarade Zätten.

Zätten låg snart åter i djup sömn; men gossen, då han hörde snarkandet, var ej sen att krypa fram under sängen och taga Zättens kapp och gå ut. När han nu war utkommen, wille han försöka kappen, och slog först tre gånger på stenen till höger, och den ena Prinsen sprang ut ifrån den, och sedan tre gånger på stenen till wenster, och den andra Prinsen hoppade ut, och båda tackade honom; men när han såg sig omkring, märkte han i den skumma natten en tredje person, som kom till dem, och blef högeligen förfärad. Snart stillades likwäl hans ångest, då han igenkände den beskedliga qwinnan, som nu kom för att bedja dem skynda sig och som wille wara dem följaktig. När de kommit ner till strömmen, lofwade gossen qwinnorna, att om de skyndade sig, skulle han, så snart han kommit öfwer, säga dem, huru de skulle blifwa twenne Prinsessor igen, som de hade varit. Qwinnorna arbetade allt hwad de förmodde, för att sätta dem i hast öfwer; men när de kommit upp från färjan, sade gossen: "När i härnäst fören någon öfwer, skolen I skynda er upp före honom i land och wända färjan om och säga: "Nu kan du sitta der så länge, som wi suttit der, så blifwen I åter Prinsessor".

När nu gossen hade sagt detta, singo de se Zätten komma med stora steg och i wredesmod, ned till stranden. "Skynda er hit", ropade han, så det skallade i bergen, till qwinnorna, som i största hast rodde färjan till stället, der Zätten stod, och sade

hwarandra, att de på honom skulle pröfwa gossens råd. Med sådan fart hade wäl qwinnorna aldrig fört färjan, som nu, då de satte öfwer Zätten, och huru stor hast än denne hade, woro dock de hastigare; ty innan han hunnit resa upp sin obäckliga kropp, stodo de på stranden och surrade färjan om och sade: "Nu kan du sitta der så länge, som wi suttit der!" Zätten förghymnades swärligen och röt sin färbannelse efter qwinnorna, som skyndade sig af all makt från den ort der de tillbragt så mångt sorgligt år.

Emedlertid blef Zätten fängslad wid färjan, och rädslan för Zättekarlen afhöll resande från att färdas den vägen, så att tid lemnades honom, att i sin enslighet nedswälja sin harm. Gossen fortsatte med qwinnan och båda Prinsarne sin hemfärd. När de nu woro komne till första Konungsgården, blef Konungen, då han fick se Prinsarne, öfwermåttan glad, och gaf åt gossen kostbara föräringar. Sammaledes och på de andra Konungsgårdarne fick han, då han gifwit trädet och brunnen sin kraft igen, stora skänker i guld och silfwer, så att han wäl behöfde qwinnans hjelp, för att bära alla sina rikedomar fram till Rike Pehr Krämares hus, der han åt Krämaren lemnade fyra hår af Zättens skägg, och wifade honom den stora rikedom han fått, och sade, att samma rikedomar kunde tillfalla hwar och en, som wägade färdas till Zättens boning. Nu war Rike Pehr Krämare mycket snål och började från den stunden tänka på att resa till Zätten. Det dröjde ej länge, innan han gaf sig åstad och skyndade sig, så fort han kunde, igenom de trenne Konungarikena, tills han kom till färjan, der Zätten ännu satt. När han fick se Zätten, blef han rädd; men, hwad ingen annan wägat, wägade Pehr Krämare dock, i hopp att

minna så stora rikedomar. Han steg i färjan till
Sätten, som förde honom öfver; men när de woro
komna till stranden, sprang Sätten upp, och wände
färjan om, och sade: "Nu må du sitta der så
länge, som jag suttit der". Och der sitter Pehr
Krämare och för folk öfver ännu i dag, som i dag
är, och der blir han sittande; men gossen växte till,
och blef en bård karl, och gifte sig med krämarens
dotter, och fick hans gård, och der bo de i denna dag,
och Sättens piga bor hos dem, och de må alla gan-
ska väl; ty jag talade med dem i går, och folk lef-
wer, som kan snacka om det och säga, att det är sant.

Twenne nya Wisor.

Den Första:

Der gingo två jungfrur i rosendelund.

Den Andra:

Jag såg ett ljus i Österland.

Der gingo två jungfrur i rosendelund,

De plockade blader och blommor.

Den ena hon war af hjertat så glad,

Den andra war så sorgsen och bedröfwad.

Den rika hon till den fattiga sad:

Swaröfwer är du sorgsen och bedröfwad,

Sörjer du far, eller förjer du mor,

Eller hafwer du förlorat din ära?

Intet förjer jag hwarken fader eller mor,

Och Herren har bewarat min ärg,

Men allramest så förjer jag den sagra ungerswen,

Som wi båda hafwa hållit så kära.

Ungerswen han stod ett stycke derifrån

Och hörde hwad de jungfrurna talte:

Åk! store Herre Gud, som i höga himlen bor,

Utse nu hwilkendera jag skall taga.

Och ungerswen han steg ett stycke längre fram,
 Och räckte åt den fattiga handen.
 Se här har du min hand, min ära och min tro,
 Se här har du mitt redeliga hjerta.

Ack! ungerswen, ack! ungerswen hvad gjorde du nu,
 Som handen åt den fattiga räckte,
 Som intet kund' ta' mig som rikedomar har,
 Och låta den som fattig är bortfara?

Ack! hur kund' jag ta' dig, som rikedomar har
 Och låta den, som fattig är, bortfara,
 Och låta henne förja i alla sina dar,
 Och bära den sorgen till grafwen.

En rikedom är ett lån utaf Gud,
 Och fattigdomen är en belöning.
 Så riker som du är, så fattig kan du bli',
 En fattig kan wäl också riker blifwa.

Jag såg ett ljus i Österland,
 Det lyste som en stjerna,
 Det war så lift den lilla wän
 Jag önskade så gernä.
 Jag tror den wän, han lefwer än
 Och tänder upp sitt ljus igen
 Emellan två wänner så kära.

Så långt som himmel är från jord,
 Så långt går du från dina ord,
 Som du med mig har talat.
 Och wänd dig om och kom igen,
 Så blir du när din hulda wän,
 Då är dig allt förlåtet.

Som turturdufwan på grönan äng
 När hon sin make mistat,
 Hon hwilar ej på ensam gren
 Och ej på torra quistar;
 Hon flyger werlden widt omkring
 Till des hon finner maken sin,
 Då är hon helt utmattad.

En liten fogel i en bur,
 Sa inom fyra murar,

Han sjunger wäl af sin natur,
 Fast hjertat är betungadt:
 Men hellre will han glad och fri
 I wida skogen wandra
 Än i en guldbur sjettrad bli
 Och taga mat af andra.

Swad hafwer jag, för jag har rest
 Kring hela werlden wida?
 Swad hafwer jag för jag har läst,
 Då jag så måste lida?
 Men mina wänner äro mig ohuld,
 De göra mig stor smärta,
 Det wallar mest den lilla wän,
 Som först bedrog mitt hjerta.

Helsingfors,

tryckt hos A. A. Lindfors,

1876.

Wickström
 20. 11. 76